

Adrian Costache

Florin Ioniță

M.N. Lascăr

Adrian Săvoiu

Limba și Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A XI-A

Argument	5
Tehnici de documentare	6

I. FUNDAMENTE ALE CULTURII ROMÂNE

Originile și evoluția limbii române (prezentare sintetică)	7
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Noile norme lingvistice (ortografice, ortoepice și morfologice) conform DOOM	13
Studiu de caz 1: <i>Latinitate și dacism</i>	15

II. PERIOADA VECHE

Studiu de caz 2: <i>Dimensiunea religioasă a existenței</i>	21
<i>Discursul de amvon**</i>	26
<i>Literatura și pictura religioasă</i>	29
Studiu de caz 3: <i>Formarea conștiinței istorice</i>	31
<i>Țiganiada*</i> de Ion Budai-Deleanu	39
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Norma literară – aspecte evolutive	48
CURENTE CULTURALE ÎN SECOLELE XVII-XVIII: UMANISMUL ȘI ILUMINISMUL (prezentare sintetică)	51

III. PERIOADA MODERNĂ

A. Secolul al XIX-lea – Începutul secolului al XX-lea

Studiu de caz 4: <i>Rolul literaturii în perioada pașoptistă</i>	55
Forme hibride ale civilizației românești la mijlocul secolului al XIX-lea: <i>Chirița în provinție</i> de Vasile Alecsandri	61
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Uzul diversificat al limbii literare	72
Variante literare libere	73
Dezbaterile: <i>România, între Orient și Occident</i>	75
Descoperirea literaturii populare	81
<i>Meșterul Manole</i> (baladă populară)	84
<i>Meșterul Manole*</i> de Lucian Blaga	92
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Structuri discursive: textul informativ	103
Studiu de caz 5: <i>Criticismul junimist</i>	105
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Strategii specifice folosite în monolog și în dialog	112
Adecurarea discursului oral la situații de comunicare diverse	113
<i>Discurs specific domeniului de specializare (Texte didactice, administrative și teologice)**</i>	115
Studiu de caz 6: <i>Diversitate tematică, stilistică și de viziune în opera marilor clasici*</i>	117

* Conținuturi din curriculum-ul diferențiat A.

** Conținuturi din curriculum-ul diferențiat B.

B. Curente culturale/ literare în secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea

ROMANTISMUL	123
<i>Alexandru Lăpușneanul</i> de Costache Negruzzi	125
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Registre stilistice: registrul arhaic al limbii	140
<i>Scrisoarea I</i> de Mihai Eminescu	141
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Figuri de stil și procedee de expresivitate	149
<i>Odă (în metru antic)</i> de Mihai Eminescu.....	151
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Expresivitatea unor structuri morfologice și sintactice	155
Prezentarea de carte*.....	157
<i>Luceafărul</i> de Mihai Eminescu.....	159
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Denotație și conotație	172
Figuri de stil și procedee de expresivitate.....	172
REALISMUL	175
<i>În vreme de război</i> de I.L. Caragiale	177
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Structuri discursive (argumentative)	186
Jurnalul de lectură*	188
SIMBOLISMUL	189
<i>Noaptea de decembrie</i> de Alexandru Macedonski	191
<i>Acuarelă</i> de Ion Minulescu	199
<i>La Polul Nord</i> de Iuliu Cezar Săvescu	202
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Neologismele	204
Studiu de caz 7: Simbolismul european	205
PRELUNGIRI ALE ROMANTISMULUI ȘI CLASICISMULUI	211
<i>De demult...</i> de Octavian Goga	213

IV. PERIOADA INTERBELICĂ

Orientări tematice în romanul interbelic	217
Romanul psihologic: <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> de Camil Petrescu	219
Romanul experienței: <i>Nuntă în cer</i> de Mircea Eliade	231
Romanul balzacian: <i>Enigma Otiliei</i> de G. Călinescu	239
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Structuri discursive (narative, descriptive) în textele literare și nonliterare	254
Studiu de caz 8: Modele epice în romanul interbelic	257
Indice	264

Originile și evoluția limbii române

(prezentare sintetică)

ÎNCEPUTURILE. DELIMITĂRI

Originea limbii române este legată de procesul de formare a poporului român. Cu privire la etnogeneza românească au fost exprimate puncte de vedere dintre cele mai diverse, adesea contradictorii sau fără dovezi concludente: originea pur latină a limbii și a poporului român, teoria continuității daco-getice, teoria migraționistă a românilor din sudul Dunării, teoria rezistenței și a asimilării elementului latin, teza expansiunii spiritualității daco-ge-to-tracice etc.

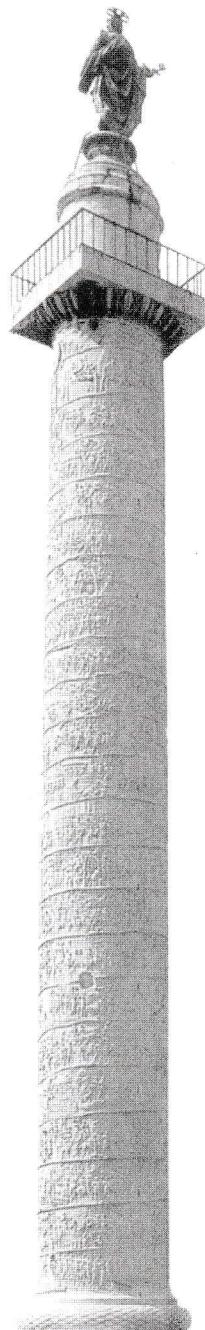
Astăzi se acceptă, în general, că istoria veche a românilor este expresia unui proces major, de sinteză daco-romană, și a unui proces adiacent, de integrare și de asimilare a elementului migrator (Maria Cvasnii Cătănescu).

Majoritatea specialiștilor consideră că limba română își are originea în *limba latină a romanității orientale, vorbite în Dacia și în provinciile romane vecine*, care a evoluat de-a lungul vremurilor. Au fost asimilate împrumuturi diverse, în special slave, dar și grecești, turcești, sârbe, bulgare, ucrainene, maghiare. Mai târziu se constată deschiderea către lumea franceză, italiană și spaniolă, într-un proces de *relatinizare*, nerefuzându-se împrumuturile din limbi nelatine precum germana, engleza, rusa.

Ceea ce este esențial de reținut este faptul că, în ciuda împrumuturilor atât de diverse din alte limbi cu care a venit în contact, limba română a menținut structura gramaticală a limbii latine, avându-și sorgintea în *latina vulgară* (latina vorbită), nu în latina clasică (literară).

FONDUL AUTOHTON TRACO-DAC

În absența unor dovezi științifice care să le clarifice incontestabil proveniența, cuvintele considerate ca aparținând fondului autohton traco-dac sunt relativ puține, înregistrate în **DEX** prin analogie cu albaneza: *baltă, barză, brad, brâu, buză, căpușă, cătun, cioară, coacăză, copac, groapă, grumaz, mal, mazăre, măgură, mânz, năpârcă, pârâu, pupăză, strungă, șopârlă, vatră, viezure*. Alte cuvinte susceptibile să aparțină fondului autohton sunt înregistrate ca având etimologie necunoscută (*brânză, brusture*) sau etimologie multiplă (*mărar – albaneză, neogreacă, țap – albaneză, sanscrită*).

Columna lui Traian (Roma)

Decebal (basorelief pe *Columna lui Traian*)

Trajan (basorelief pe *Columna lui Traian*)

La acestea mai pot fi adăugate câteva nume de râuri – *Argeș*, *Criș*, *Motru*, *Mureș*, *Olt*, precum și alte câteva elemente – în fonetică (vocala ā, consoanele ř și h) sau în morfosintaxă (modul de formare a numeralelor cardinale de la *unsprezece* la *nouăsprezece* și a celor care denumesc zecile – *douăzeci*, *treizeci*).

ROMANIZAREA. LATINITATEA LIMBII ROMÂNE

Majoritatea specialiștilor consideră că procesul *romanizării* a fost relativ îndelungat, începând cu secolul I î.H. și până prin secolul al VII-lea d.H., vorbindu-se de mai multe perioade (care presupun începuturile, expansiunea, generalizarea, definitivarea romanizării). În genere, cercetări mai noi tind să disocieze fenomenul în *romanizare lingvistică* (regresul și eliminarea treptată a limbii autohtonilor, pe măsura generalizării latinei vulgare) și în *romanizare nonlingvistică* (credințe și obiceiuri, tipuri de organizare administrativă și a așezărilor umane etc.).

Conform Mariei Cvasnici Cătănescu, în *Limba română. Origini și dezvoltare*, limba română, între celealte limbi românești în raport cu limba latină, are:

a. trăsături *conservatoare*, în lexic (păstrarea unor cuvinte care nu se regăsesc în celealte limbi: *ajutor*, *ceață*, *putred*) și în morfologie (forme distințe de genitiv-dativ singular la substantivele feminine terminate în -ă sau -e: *casă*/ *unei case*, *vulpă*/ *unei vulpi*, desinența -e la substantivele masculine la vocativ singular);

b. trăsături *inovatoare*, mai ales în fonetică și în morfosintaxă. Din prima categorie constatăm transformarea unor vocale latinești urmate de consoanele -n, -n + altă consoană, -m + altă consoană: *lana* – *lână*, *bonus* – *bun*, *ventum* – *vânt*, *bene* – *bine*; modificarea unor consoane urmate de vocala -i: *tibi* – *tie*, *dico* – *dzic* – *zic* sau a unor grupuri de consoane: *octo* – *opt*, *includo* – *închid*, *glemus* – *ghem*. Din cea de a doua menționăm articolul posesiv *al*, *a*, *ai*, *ale* și demonstrativ *cel*, *cea*, *cei*, *cele*; acuzativul obiect-direct construit cu prepoziția *pe*, genitiv-dativul numelor proprii masculine cu articol hotărât enclitic: *lui Mihai*.

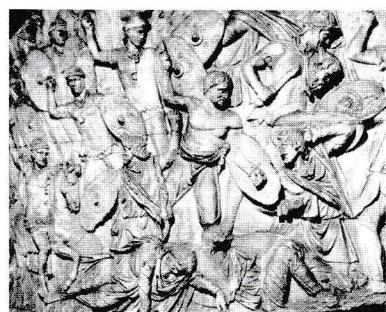
Din limba latină, limba română preia, reorganizând și simplificând, *declinările substantivelor* (trei, în română, față de cinci, în latină), *sistemul cazurilor*, *patru tipuri de conjugare*, *modurile și timpurile verbale*, precum și *pronomenele*, mare parte a *numerelelor*, numeroase *adverbe*, dar mai ales *prepozițiile* și *conjuncțiile*.

La nivelul lexicului, româna preia o majoritate covârșitoare de cuvinte, semnificativă fiind frecvența lor în uzul curent – *substantive* denumind părțile corpului (*barbă*, *braț*, *cap*, *creier*, *dinte*, *față*, *gură*, *inimă*, *mână*), membrii familiei (*cumnat*, *frate*, *ginere*, *mamă*, *nepot*, *soră*, *tată*, *unchi*), elemente ale naturii (*apă*, *câmp*, *lac*, *munte*, *pădure*), elemente ale vegetației (*arbore*, *ceapă*, *codru*, *floare*, *grâu*, *iarbă*, *măr*), animale (*albină*, *arici*, *armăsar*, *bou*, *cal*,

câine), unități ale timpului (*an, azi, dimineață, iarnă, lună, noapte, săptămână*) sau verbe care indică acțiuni esențiale (*aduce, ajunge, alergă, asculta, auzi, avea, bate, bea, cădea, cântă, cere, cunoaște, fi, fugi, intra, învăță, judeca, lua*).

În prima fază a dezvoltării ei, limba română veche – care se vorbea pe întreg teritoriul locuit de strămoșii de la nord și de la sud de Dunăre – este denumită, în general, *româna comună* (*străromâna, protoromâna, traco-romanică*), care nu este nici atestată, nici cunoscută documentar, ci refăcută de filologi prin studii comparative și deducții (Sextil Pușcariu, Al. Rosetti și alții). Unitatea românei comune este spartă de evoluția istorică, prin așezarea slavilor și a bulgarilor în zonă, rezultatul fiind apariția celor patru dialecte românești: *aromân, dacoromân, meglenoromân, istro-român*.

Latinitatea limbii române a fost, mai întâi, semnalată de cărturari străini, încă din Evul Mediu (spre exemplu, papa Pius al II-lea, 1405-1464), apoi de cronicari din țările române (Grigore Ureche, 1590-1647, Miron Costin, 1633-1691). Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, cărturarii *Școlii Ardelene* (Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior), au folosit-o ca argument pentru susținerea drepturilor românilor din Transilvania.

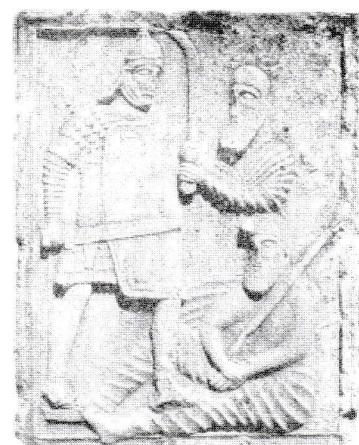
Luptă de la Tapae (basorelief pe Columna lui Traian)

INFLUENȚA SLAVĂ ASUPRA LIMBII ROMÂNE

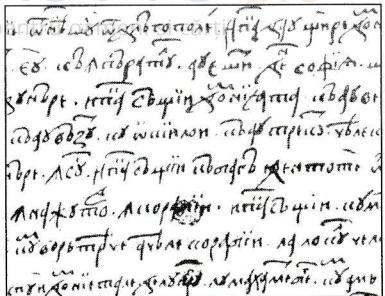
Cea mai importantă influență asupra limbii române începe cu mijlocul secolului al VI-lea, odată cu migrația slavilor pe teritoriile de la sud de Dunăre (unde asimilează populația autohtonă sau o dislocă spre sud) și pe cele de la nordul fluviului, conviețuind cu populația daco-romană și treptat fiind asimilați.

Procesul, deosebit de activ între secolele al VII-lea – al X-lea, prelungindu-se până către secolul al XIII-lea, are drept consecințe majore *bilingvismul slavo-român, reorganizarea Bisericii și oficierea slujbei în slavonă, organizarea statală în cnezate și voievodate*. Ulterior secolului al XIII-lea, în diferite etape istorice, limba română a recurs la împrumuturi slave, prin intermediul limbilor vecine: bulgara, sârbo-croata, ucraineana, rusa.

Lexicul de proveniență slavă conține mai ales *substantive comune*, care privesc omul și familia (*babă, gât, gleznă, nevastă*), casa, obiectele de uz casnic și uneltele (*ciocan, clește, coasă, grajd, lopată, ogradă, pivniță, sat, uliță*), flora și fauna (*hrean, ovăz, bivol, cocoș, rac*), elemente ale naturii (*crâng, deal, iaz, izvor, luncă*), termeni bisericesti (*mucenic, monah, pomană, schit, sfânt, slavă*), noțiuni abstrakte (*duh, milă, muncă, noroc, nevoie, silă*); întâlnim și *substantive proprii*, nume de persoane (*Bogdan, Dan, Cârstea, Neagu, Radu*) sau de locuri (*Comarnic, Cozia, Ialomița, Ilfov, Prahova*). De asemenea, sunt de proveniență slavă unele verbe (*citi, clădi, dărui, hrăni, iubi, logodi, munci, plăti, pomeni*), adjective

Luptă între un dac și un roman (basorelief pe monumentul Tropaeum Traiani de la Adamclisi)

Preaînțeleptului și cinstitului, și de Dumnezeu dăruitului jupân, Hanâș Bengner, din Brașov, multă sănătate din partea lui Neacșu din Câmpulung.

Și iarăși dau știre Domniei Voastre despre planul turcilor, cum am auzit eu că Împăratul a plecat din Sofia, negreșit, și a pornit în sus pe Dunăre.

Și iarăși să știți, Domnia Voastră, că a venit un om de la Nicopole, iar mie mi-a spus că a văzut cu ochii lui că au trecut acele corăbii, despre care știți și Domnia Voastră, pe Dunăre în sus...

(fragment)

Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung, cel mai vechi document păstrat, scris în limba română (1521)

(drag, lacom, mândru, prost, scump, viteaz, voinic, zdravăn, vesel), ca și multe dintre sufixe (-ac, -alnic, -anie, -aș, -că, -ean).

⇒ Selectează două texte de circa 150-200 de cuvinte (10-15 rânduri) din creația unui poet și a unui prozator și identifică, apelând la un dicționar, toți termenii de origine latină, respectiv, slavă. Compara frecvența celor două categorii de cuvinte pentru a trage concluzii privind contribuția lor la formarea limbii române.

IMPRUMUTURILE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Contactul românilor cu popoarele vecine și cu altele mai îndepărtațe, prilejuite de relațiile politice, economice, sociale, culturale etc. pe parcursul unei istorii frământate, până în actualitate, a determinat intrarea în limba română a unor cuvinte din alte limbi, cele mai importante fiind citate mai jos în ordine alfabetică:

- bulgară: *argat, blană, bogdaproste, borcan, bujor*;
- engleză: *aisberg, barman, bișniță, blufa, crenel, lider*;
- franceză: *abajur, abandona, bursă, buton, cabină, caiet*;
- germană: *abtibild, agentură, bilanț, blat, cartof, diblu, şurub*;
- greacă: *aerisi, anapoda, anost, buzunar, cais, castan, catarg, ieftin*;
- italiană: *abate, agenție, armată, asediul, balsam, drapel*;
- maghiară: *alcătui, aldămaș, alean, arpacaș, bănuí, cătană*;
- neogreacă: *agheazmă, agonisi, amvon, istericale, molimă*;
- turcă: *abanos, acadea, acaret, ageamiu, alai, cafea, geam*;
- ucraineană: *borș, burlac, calic, cușcă, drug, holtei, horn*.

⇒ Completează seriile de cuvinte de mai sus cu exemple suplimentare, folosind **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**.

SCRISUL. TIPĂRITURILE

După secolul al X-lea, există un număr mai mare de documente (în latină, maghiară, slavonă), prin care se poate reconstituî, fie și fragmentar, sistemul lexico-gramatical al limbii române.

Primul text scris în limba română, cunoscut și păstrat până astăzi, este **Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung**, adresată lui Johannes Benkner, judele Brașovului (datată de Nicolae Iorga la 29/ 30 iunie 1521).

Despre dezvoltarea scrisului în limba română se poate vorbi abia după mijlocul secolului al XVI-lea, de când există numeroase mărturii directe originale (acte diverse, donații, testamente) sau texte religioase traduse (liturghierul, părti din Biblie, predici).

Încă de la sfârșitul secolului al IX-lea, pe teritoriul românesc s-a folosit **alfabetul chirilic**, creat de frații călugări Chiril și Metodiu și răspândit la bulgari, sârbi și ruși; **grafia latină** va fi introdusă abia în timpul domniei lui Cuza; în Transilvania se trecuse la scrierea cu litere latine în timpul **Scolii Ardelene**. În situații oficiale,

mai ales în cancelariile domnești, în tot acest timp s-au folosit însă și limba latină și alfabetul latin, cu precădere în relațiile cu vecinii din nord-vest sau cu papalitatea. În Biserică s-au folosit slavona și latina.

Tiparul apare pe la mijlocul secolului al XVI-lea și, pentru început, este privilegiul exclusiv al Bisericii. Primele tipărituri aparțin diaconului Coresi și ucenicilor săi, majoritatea celor 11 cărți de cult fiind tipărite la Brașov, între 1559/ 1560 și 1581.

Răspândirea treptată a scrisului și a tiparului, mai ales sub influența Bisericii, traducerile și adaptările de cărți populare și religioase, scrierile care apar (mai întâi cronici și letopisețe, apoi lucrări de popularizare a științei, iar după 1800 chiar încercări de literatură), pe fondul dezvoltării și frământărilor interne, au determinat, în grade diferite, ca pe parcursul a trei secole (între 1550 și 1850) limba română să se unifice definitiv în structura pe care o cunoaștem astăzi.

LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ

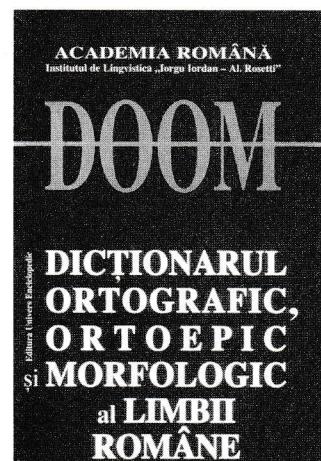
Aspectul cel mai elaborat, îngrijit și cu respectarea obligatorie a unor norme de utilizare cultivată a limbii (la nivel fonetic, lexical, morfosintactic, semantico-stilistic) se numește *limbă literară*. Varianta *literară* a limbii naționale moderne este deopotrivă *conservatoare* – acceptând greu schimbarea normelor apărute încă de prin secolul al XVI-lea – dar și este *inovatoare, deschisă*, acceptând modernizarea, acolo unde este necesar, în spiritul măsurii și al echilibrului lingvistic.

Limba română literară cuprinde mai multe stiluri funcționale. Acestea sunt variante de limbaj cultivat ce diferă între ele prin particularitățile de organizare lingvistică a mesajelor și prin funcția pe care o au în actul de comunicare: *stilul științific, stilul juridico-administrativ, stilul publicistic, stilul artistic* (denumit uneori și *stil beletristic*, cel mai neomogen sub aspect lexical).

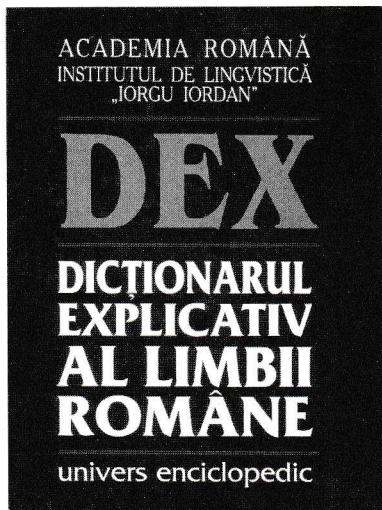
Instituția abilităță să stabilească normele de exprimare corectă este *Academia Română*, sub egida căreia a apărut o serie de lucrări cu caracter normativ: *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005 (abreviere **DOOM²**) și *Gramatica limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Academiei Române, în două volume: I, *Cuvântul* și II, *Enunțul*, București, 2005 (abreviere **GALR**).alte opere fundamentale folosite de școală în cultivarea limbii sunt următoarele: *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998 (abreviere **DEX**), *Dicționar de științe ale limbii*, ediția a II-a, Editura Nemira, București, 2005 (abreviere **DSL**).

Coresi, *Evanghelia cu învățătură*
(Brașov, 1581)

DOOM²

DEX

1. Consultă **DEX** și extrage din el o listă de 30 de termeni care probează afirmația că limba română este de origine latină.
2. Consultă bibliografia de mai jos și extrage citate pe care să le prezintă, cu scurte comentarii, despre una dintre următoarele teme (la alegere):
 - a. teorii despre originea limbii și a poporului român;
 - b. argumente despre latinitatea limbii române;
 - c. influențe franceze (sau ale unei alte limbi) asupra limbii române;
 - d. dialectele limbii române;
 - e. începuturile tiparului în țările române;
 - f. evoluția limbii române literare (până la 1850).
3. Cercetători străini au remarcat risipa de energie cu care nu numai români, ci toate popoarele est-europene și-au exprimat nevoia continuă de autodefinire etnică (Katherine Verdery: *Timp de trei secole, est-europenii au folosit istoria și interpretarea ei pentru a vorbi despre relațiile lor cu vecinii și despre identitatea lor națională*). Exprimă-ți opinia despre această idee într-un text de 20-25 de rânduri, prin două argumente pro și/ sau contra.
4. G. Călinescu, în *a sa Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (1941), observa că *amestecul de cuvinte de originile cele mai felurite [...] dă limbii române o bogăție extraordinară de culori lirice, în ciuda unei aparente săracii cantitative*. Scrie un eseu de circa o pagină, în care să ilustrezi afirmația de mai sus, având ca suport un text liric eminescian.

SUGESTII BIBLIOGRAFICE

- Ion Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*
 Ion Coteanu, *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*
 Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*
 Grigore Brâncuș, *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*
 Maria Cvasnîi Cătănescu, *Limba română. Origini și dezvoltare*

NOILE NORME LINGVISTICE (ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE) CONFORM DOOM²

Elaborat sub egida Academiei Române, de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, **DOOM²** este o lucrare normativă, ce are ca obiectiv principal prezentarea și aplicarea detaliată la cuvintele limbii române a regulilor ortografiei (screrii corecte) oficiale actuale și a normelor de ortoepie (pronunțare corectă) și de morfologie (privind schimbarea formei cuvintelor pentru marcarea valorilor gramaticale).

Față de Ediția I – DOOM¹, 1982 – pe lângă aspectul formal, privind scrierea cuvintelor/ a locuțiunilor și a unor grupuri sintactice, pronunțarea, despărțirea la capăt de rând, abrevierea, în **DOOM²** au fost dezvoltate:

- *componenta semantică*: precizarea unor sensuri/ domenii, a unor restricții de sens, scrierea distinctă a omonimelor parțiale, a paronimelor, precizarea împrumuturilor etc.;
- *componenta gramaticală*: la nivelul cuvântului precizarea părții de vorbire, a unor categorii gramaticale, a folosirii desinențelor și a articolelor și.a.;
- *aspectul stilistic*: utilizarea cuvintelor în anumite contexte, consemnarea unor restricții de uz la numeroase cuvinte învechite, regionale, familiare etc., ce nu aparțin limbii literare actuale, utilizarea lor fiind permisă numai cu funcție expresivă.

Sub aspect *cantitativ*, **DOOM²** conține peste 62.000 de cuvinte, majoritatea preluate din DOOM¹, la care se adaugă circa 2.500 de cuvinte, în mare parte împrumuturi din engleza americană, marcate cu asterisc (*). La alte circa 3.500 de cuvinte la care s-au operat modificări (forma cuvântului-titlu, accentuarea, despărțirea la capăt de rând, formele flexionare, abrevierea, simbolul) s-a folosit marcarea cu semnul exclamării (!).

Sub aspect *calitativ*, în **DOOM²** s-au păstrat, în esență, normele ortografice și morfologice din DOOM¹ operându-se modificările impuse de înlocuirea lui *i* cu *â* în interiorul cuvintelor, precum și a unor forme ale verbului *a fi* cu *sunt*, *sunteti*, *suntem*. În cea mai mare parte, s-au menținut și normele morfologice, în acord cu *Gramatica Academiei*, preluându-se și unele sugestii din descrierii gramaticale mai noi. În *Notă asupra ediției*, se menționează 25 de principale intervenții care fac din **DOOM²** aproape o lucrare nouă.

1. Se introduc circa 2.500 de cuvinte-titlu: împrumuturi din engleză, din alte limbi moderne sau din latină, cuvinte provenite din abrevieri etc. **DOOM²** recomandă și modificări ale unor împrumuturi, înregistrate în DOOM¹, revenindu-se la ortografierea și pronunțarea ca în limba de origine a mai multor neologisme: *bluff*, *challanger*, *cocker*, *confetti*, *dandy*, *high-life* etc. În relativ puține situații se acceptă atât forma adaptată, cât și cea din limba de origine (cu preferință pentru prima formă din serie): *bos/boss*, *break/brec*, *cocktail/cocteil*, *derby/derbi*, *penalty/penalti*, *pocher/poker*, *rugbi/rugby* etc.

Ca regulă generală, **DOOM²** recomandă atașarea fără cratimă a desinenței *-uri* și/ sau a articolului la împrumuturile care se termină în litere din alfabetul limbii române, pronunțate ca în limba română: *board/ boardul/ boarduri/ boardurile*, *click/ clickul/ clickuri/ clickurile* etc. La împrumuturile a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare sau care au finale neobișnuite în limba română, scrierea cu cratimă a desinenței/ a articolului hotărât este obligatorie: *show/ show-ul/ show-uri/ show-urile* etc.

2. Se modifică recomandările din DOOM¹ privind scrierea și/ sau pronunțarea unor cuvinte sau forme flexionare, **DOOM²** admitând unele variante literare libere și eliminând altele:

- forme verbale: *absolvă*, nu și *absolvește/ eu continui*, nu și *eu continuu/ decernează*, nu și *decernă* etc.;
- accentuările *antic/ antic*, *candid/ candid* etc. (prima formă este și cea recomandată);
- formele de singular: *foarfecă*, nu și *foarfecete, clasa întâi/ întâia, Paște/ Sfintele Paști* și.a. sau de plural: *căpșuni/ căpșune și cireși/ cirese* (fructe), *clești*, nu și *clește*, *coperți/ coperte, niveluri/ nivele, seminare, nu și seminarii*;
- forme distincte pentru a marca sensuri distincte: *compleu* (costum), diferit de *complet*, *frecție* (masaj), diferit de *fricțiune*; *emisie* (emitere), diferit de *emisiune* etc.;
- grafiile: *filosof/ filozof*, *filosofie/ filozofie*, *concluziv/ concluzie, coroziv/ coroziu*ne etc.;
- aplicarea principiului sintactic în ortografierea pronumelor și adjecтивelor pronominale

negative *eniciunul, niciuna, niciun, nicio* (prin analogie cu pronumele și adjecțivul nehotărât *vreunul, vreuna, vreun, vreo* sau cu adverbele negative *nicicând, nicicum, niciunde*); *nici unul/un* și *nici una/o* se vor scrie separat când sunt *conjuncție+articol* (*Nu e nici un om prost, nici un incult*), *conjuncție+numeral* (*N-am nici un frate, nici mai mulți*) sau *conjuncție+pronume nehotărât* (*Nu a venit nici unul, nici celălalt*).

3. În virtutea respectării *principiului sintactic* în ortografiera cuvintelor, în **DOOM²** se introduc pe scară largă, în paralel cu anumite cuvinte compuse, și dubletele constând în îmbinări libere de cuvinte: *bine-crescut* („*cuiincios*”: *E un copil bine-crescut./ bine crescut* („*dezvoltat bine*”: *Grâul este bine crescut.*) etc.

4. **DOOM²**, în funcție de *uzul literar actual*, recomandă următoarele norme ortoepice:

- acolo unde DOOM¹ admisese și o altă formă de accentuare, în variație liberă, este stabilită o singură formă de accentuare a cuvintelor, precum *adică, griпă, calcar, caracter, cobalt, despot, infim, neutru, simpozion, vermut*;

- forme considerate incorecte de DOOM¹ devin corecte: *avarie, bitum, bormașină, ferigă, rabin, regizor, revizor*;

- admite variante duble de accentuare, prin acceptarea formelor considerate incorecte în DOOM¹: *antic/ antic, candid/ candid, firav/ firav, halteră/ halteră, jilav/ jilav, trafic/ trafic*;

- menține din DOOM¹ variantele literare libere de accentuare a cuvintelor: *anost/ anost, facsimil/ facsimil, intim/ intim, mijloc/ mijloc, profesor/ profesor, vector/ vector*;

- accentuarea corectă a următoarelor cuvinte se face astfel: *adușerăm, băteți* (nu *băteți*), *butelie, caracter, matur, prevedere, regizor, sever, unic* sau a numelor de familie *Rotariu, Vasiliu*;

- în poezie se admite și folosirea altor variante accentuate decât cele recomandate de normele actuale: *caracter, dușman, matur* etc.

5. Se inversează ordinea la despărțirea în silabe a cuvintelor compuse și a unor deriveate, în **DOOM²** recomandându-se ordinea *despărțire bazată pe pronunțare/ despărțire bazată pe structura cuvântului; despărțirea după structură* nu mai este admisă dacă va contraveni regulilor pronunțării sau dacă vor rezulta secvențe care nu mai sunt, de fapt, silabe: *o-biect, nu ob-iect/ subiect, nu sub-iect* etc. Regula generală și obligatorie a despărțirii cuvintelor la capăt de rând este „*interdicția de a lăsa la sfârșit sau la început de rând o secvență care nu este silabă*.

Excepție: grupurile ortografice scrise cu cratimă (*dintr-un, intr-însa*), la care se recomandă însă, pe cât posibil, evitarea despărțirii”. Despărțirea după structură se poate aplica numai la limita dintre elementele unor cuvinte „formate” sau scrise cu cratimă (*floa-re-a-soa-re-lui*) ori cu cratimă și linie de pauză. În schimb, este acceptată la capătul rândului când coincide cu limita dintre componentele cuvintelor „formate”: *al-undeava, drept-unghi, port-avion, ne-sităvilit*.

6. Se generalizează scrierea cu majusculă a unor realități cu caracter religios (*Doamne/ ne rugăm Tie; Sfântul Mir, Sfânta Împărtășanie*), a articolului sau a particulelor din componența numelor proprii străine (*D'Artagnan, Vittorio De Sica*), a numelor marilor epoci istorice și ale evenimentelor istorice majore, inclusiv războaiele de anvergură sau care au nume unic, precum și a numelor manifestărilor științifice, artistice, politice de însemnatate națională și universală (*Antichitatea, Conferința Națională a Rectorilor, al Doilea Război Mondial, Evul Mediu, Războiul de Independență*), a substantivelor ce desemnează numele oficial al unor instituții, al clădirilor publice, al monumentelor, al sălii de spectacole artistice și sportive, rămânând proprii și când sunt folosite eliptic (*student la Drept/ actul emis de Cancelarie/ normele impuse de Evaluare*).

7. Se scriu cu cratimă, derivatele cu prefixul *ex-/ „fost”* (*ex-președinte*) sau, accidental, cu alte prefixe (*non-eu, ante- '48, post- '89, pro-NATO*), precum și derivatele cu sufixe de la abrevieri literale (*R.A.T.B.-ist/ RATB-ist*) sau de la litere (*X-ulescu*).

8. Se precizează situația unor forme corecte în conjugarea unor verbe:

- cu variante literare libere: *biruiește/ biruire, dezbar/ dezbar, dibuie/ dibuiește, îngăim/ îngaim, înjheabă/ înjhebează, reanimă/ reanimează* etc.

- cu o singură variantă corectă: *absolv, animă, (se) aşază, acopăr, agăț, arăt, dăinuie, ignoră, (se) înșală, mormăie, reflectă* („*oglindește*”) etc.

- verbele de conjugarea a II-a, de tipul *a cădea, a dispărea, a-(i) displăcea, a părea, a plăcea, a prevedea, a tăcea* etc. au la forma de indicativ și de conjunctiv prezent, persoanele I și a II-a plural, accentul pe **desinență**: (*să cădem/ cădeți, să dispărăm/ dispărăți, să tăcem/ tăceți* etc.

- verbele de conjugarea a III-a, de tipul *a bate, a duce, a face, a merge* au la indicativ și la conjunctiv prezent, persoanele I și a II-a plural, accentul pe **temă**: (*să bătem/ băteți, să ducem/ duceți, să facem/ faceți*.